ОСНОВИ ПЛОЩИННИХ ГРАФІЧНО-ЖИВОПИСНИХ КОМПОЗИЦІЙ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ МИТЦЯ

Гудак В. А., кандидат мистецтвознавства, приват-професор

Львівська національна академія мистецтв

Анотація. Вперше для навчально-методичного використання в мистецьких ВНЗ України пропонується варіант викладання Основ площинних графічно-живописних композицій, що базуються на типових проблемах художньої грамоти в образотворчому, декоративно-вжитковому мистецтві та дизайні.

Ключові слова: лінія, пляма, площина, градація тону, кольоротемпературі, відбір, аналіз, декоративність, композиція.

Аннотация. Гудак В. А. Основы плоскостных графически-живописных композиций, как определяющая дисципліна в процессе формирования художника. Впервые для учебно-методического использования в художественных ВУЗах Украины предлагается возможный вариант преподавания Основ плоскостных живописно-графических композиций, которые базируются на типичных проблемах художественной грамоты в изобразительном, декоративно-прикладном искусстве и дизайне.

Ключевые слова: линия, пятно, плоскость, градация тона, цветотемпературы, отбор, анализ, декоративность, композиция.

Annotation. Hudak V. A. Fundamentals of plain surface graphical and painting compositions as definitive discipline in the process of formation of artist. The variant of lecturing in fundamentals of plain surface compositions based upon typical problems of artistic inquisitiveness in fine and decorative applied art as well as in design for the first time is being proposed for teaching and methodical usage at higher educative institutions of Ukraine.

Key words: line, spot, plain surface, gradation of tone, temperature of colour, selection, analysis, decorativeness, composition.

Постановка проблеми. Сучасний стрімкий і різнобарвний розвиток мистецтва обумовлює необхідність володіння якнайбільшим арсеналом художньо-виражальних можливостей та засобів, значна частина яких втілена в мистецькі твори минулого. Тому сьогодні необхідно узагальнити і уніфікувати цю художньо-виражальну спадщину з виявом найнеобхіднішого задля становлення професійного рівня студентів мистецьких ВНЗ України, що визначає сутність навчально-педагогічної роботи вузу. Тобто «чого і як вчити»? Дана праця підсумовує 41-річний досвід праці автора цих рядків в ділянці вузькопрофесійної дисципліни «Основ композиції», яка була, є і залишиться проблематичною у зв'язку з розвитком й різноманітним науково-методичним процесом засвоєння художньої грамоти, найважливішої ділянки виховання професійності митця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

В проблемній і порівняно новій дисципліні «Основи композиції», як і в існуючій літературі, публікаціях про неї і в мистецьких ВНЗ України існує різний підхід до її розгляду, застосування, тлумачення. Однак нерідко відсутнє

© Гудак В.А., 2009

логічне завершення, що свідчить для чого саме необхідно засвоювати ті чи інші найбільш основні типові і визначальні засоби, прийоми, стани, завдання, художньої виразності, грамоти. А це є, і автор пропонує завершальні завдання, оволодівши якими студент повинен бути самодостатнім у вирішенні поставлених мистецьких проблем, пов'язаних їз самостійним, вирішенням композиційних завдань. Тому-то на сьогодні ще продовжують бути особливо вартісними експерименти студентів Баухаузу, ВХУТЕМАСУ, ВХУТЕІНУ, роботи Вазареллі, Ешера, Іттена, Кандінського, Клее, Малевича і т. д., публікації А. В. Іконнікова, Г. П. Степанова, М. І. Яковлева та ін., що є цінним матеріалом в набутті художнього досвіду, знань й умінь в оволодінні композицією, як найбільш універсальною дисципліною творення мистецьких речей.

Хочу подякувати за співпрацю (в різний час ми проводили заняття зі студентами) й часом проводили «безконечні» розмови щодо проблем викладання даного курсу зі своїми колишніми студентами, вихованцями 1970-х років кафедри художньої кераміки, сьогодні приват професорами ЛНАМ, деканом факультету «Декоративно-прикладне мистецтво» Анатолієм Йосиповичем Калішем та завідуючим кафедри художнього металу Іваном Миколайовичем Франком, які неодноразово висловилювали позитивні побажання стосовно написання даної роботи.

Зв'язок роботи з науковими навчально-методичними програмами.

«Основи композиції» були уведені в навчальний процес у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва в 1966 році завдяки ініціативі доц. М. В. Курилича, доц. М. І. Яціва, Заслуженого художника Української РСР, в.о. доц. З. П. Флінти, акад. А. А. Бокотея, проф. І. Я. Боднара. Гаряче це підтримали Заслужений художник Української РСР, проф. Р. Ю. Сельський, проф. В. А. Манастирський (до речі привіз з Варшавської академії мистецтв студентські вправи з основ композиції, аналоги яких тепер не виконуються в ЛНАМ), проф. Д. П. Крвавич, проф. В. Н. Борисенко, акад. Е. П. Мисько, в.о. доц. П. К. Маркович (мій вчитель, який тепер проживає в США, з яким я часто тоді консультувався), за що складаю їм сердечну подяку.

Програми з Основ композиції формувались як на основі практичного досвіду художників-викладачів, так і аналізу теоретичних досліджень, ілюстративного матеріалу, особливо самих мистецьких творів.

Автор даної роботи у Львівській національній академії мистецтв на перших курсах відділів художньої кераміки з 1968 року, художнього металу з 2007 року, підготовчому денному (з 1971 та з 2000 рр.), вечірньому (з 2007 р.) відділеннях проводить заняття з курсу Основ композиці, склавши для цього програми різної ступеневої підготовки. Написавши за вказаний час значну кількість рукописних методичних вказівок, а тоді їх вимагали щороку, чотири з яких видав друкованим способом (6, 7, 8, 9). На відділі художньої кераміки, металу, обох підготовчих відділеннях і тепер проводиться дана дисципліна за моїми програмами з певними змінами, що їх іноді уводять викладачі, які ведуть цю дисципліну. Тому дана робота носить також і авторське тлумачення і

узагальнює теоретико-практичний досвід викладання даної дисципліни згаданими попередниками і безпосередньо випливає, як з моїх програм, так і їх публікацій та методичних вказівок, що зберігаються в науковій бібліотеці Львівської національної академії мистецтв.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Мистецька творчість була і залишається нерозгаданою таємницею віків, бо твориться для віків. Однак теоретичне її засвоєння, намагання нею оволодіти на кожному витку часу має свої специфічні особливості. І в наш час вона, як визначальний чинник культури і часу, потребує уваги в справі її розвитку й поповнення новими даними, засвоєння яких неможливе без вивчення процесів, засобів, методів, прийомів, завдань, які властиві художнім творам різних періодів, народів і континентів і які є непідвладні часові. Адже професійне оволодіння лінією, площиною, плямою, форматом, метром, ритмом, орнаментикою, симетрією, дисиметрією, асиметрією, статикою, динамікою, акцентами, нюансами, контрастами, масштабом, рівновагою, відчуттям гармонійних пропорційних співвідношень елементів для творення композицій, творчим баченням, розумінням й відтворення навколишнього природного середовища завдяки інтерпретації, імпровізації, асоціації на площинних (графічно-живописних) композиціях було і залишається непроминальними вартостями побудови мистецьких творів, про що засвідчують пам'ятки історії мистецтв, починаючи від найдавніших часів.

Мета роботи. Сприяти формуванню у студентів свідомого підходу до мистецької (можливо, дизайнерської) творчості, набуттю навичок і знань в ділянці художньо-образного формотворення, що забезпечить можливість створювати композиції на основі не лише чуттєвості об'єкту, природи, але й їх усвідомленого сприйняття, аналізу. При цьому процес навчання студентів переводиться з чисто інтуїтивної роботи на більш високий підсвідомий рівень, який безпосередньо пов'язаний з творчістю, для якої необхідно знати правила і закономірності композиції.

Стаття виконана за планом НДР Львівської національної академії мистецтв.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Дана праця у своїй основі завдяки актуальності проблематики виконана відповідно до вимог сучасних педагогічних технологій щодо написання навчально-методичної літератури. Оскільки дисципліна «Основ композиції» зусиллями багатьох авторів перебуває в стадії нагромадження даних, то вона саме в силу своєї дискусійної проблематики і безумовно перспектив розвитку є необхідною в навчальному процесі. Адже композиція, як в мистецьких навчальних закладах, так і пізніше, в творчості художника займає провідне місце. Все це потребує безумовно високого науково-методичного рівня її викладу й обґрунтування.

Композиція взагалі, в силу своєї науково-дослідницької невичерпності, складала і поки що буде складати цікаву навчально-творчу проблему і в залежності від її проведення може визначати значну долю професійної мистецької оригінальності чи в крайньому випадку цікавої своєрідності вирішення. Тому якнайбільш всебічніше її засвоєння студентами мистецьких навчальних закладів не тратить актуальності взагалі.

Серед основних видів композиції розрізняють площинну, фронтальну, об'ємно-просторову та глибинно-просторову, яка переважно пов'язана з архітектурою, зокрема ансамблем декоративних чи тематичних витворів, що «прив'язані» до конретного об'єкту (архітектури, ландшафту).

Автор цих рядків про це постійно наголошує під час лекцій і практичних занять з основ площинних (графічно-живописних), так і об'ємно-просторових (скульптурних) композицій.

Початкові зображення, композиції прослідковуємо в найдавніших наскельних зображеннях рослин, тварин, людей, оригінальний ритмічний уклад яких досягнутий скупими засобами взаємодії ліній і плям (площин). Серед давньої орнаментики різного роду вбачаємо ритміку в певних системах, як і певні аналоги згаданих зображень, що частково використовуються в навчальному процесі ЛНАМ.

Різні є пропозиції-варіанти проведення занять зі студентами з даного курсу. Варті на думку автора й наступні. Скажімо, все в світі, природі, середовищі перебуває в певному стані, переважно хаосі, а слід його привести засобами, прийомами і методами художньої грамоти до певних: взаємозв'язку, організації, впорядкованості. Із такого хаосу виявляємо певні елементи, мотиви, їх задля виразності упрощуємо, геометризуємо доводячи таким чином до якогось певного елементу, на основі якого можемо утворювати низку найпростіших ритмів, а навіть і композицій.

Автор цих рядків вважає, що засвоєння, відчуття пропорцій складових елементів при організації найпростіших композицій складає одне із найважливіших завдань. Адже вони у своєму розвитку сприяють побудові композицій, в яких пропорційна гармонійність елементів сприяє органічній їх взаємопоєднаності та цілісності. Таким суттєвим завданням серед орнаментально-рапортних композицій є гармонійно-пропорційний поділ площини, формату на горизонтальний (рис. 1), горизонтально-вертикальний (рис. 2), горизонтально-вертикально-діагональний (рис. 3), що вирішуються в ахроматичній гамі.

Наступною проблемою, яка розвиває почуття гармонійності складових елементів на площині чи в заданому форматі, є побудова сітчастих орнаментально-рапортних композицій з використанням геометричних чи рослинно-квіткових елементів, мотивів, що виражаються модифікаціями та пластично-різноманітним взаємозв'язком ліній, плям (площин), рис. 4, 5, 6.

Цікавою є проблема взаємодії елементу, мотиву з тлом композиції на основі: переваги елементу чи мотиву над тлом, рівних вартостей елементу,

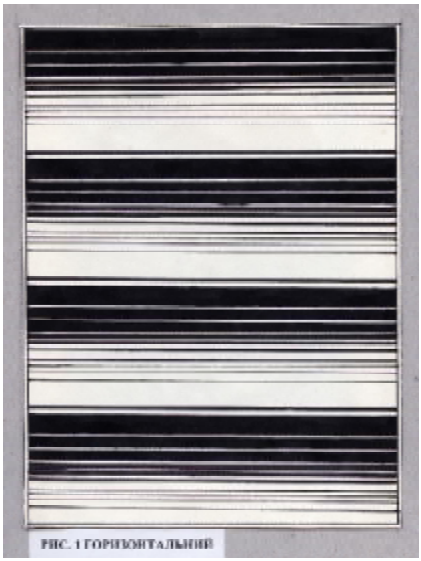

РИС. 1 ГОРИЗОНТАЛЬНИЙ

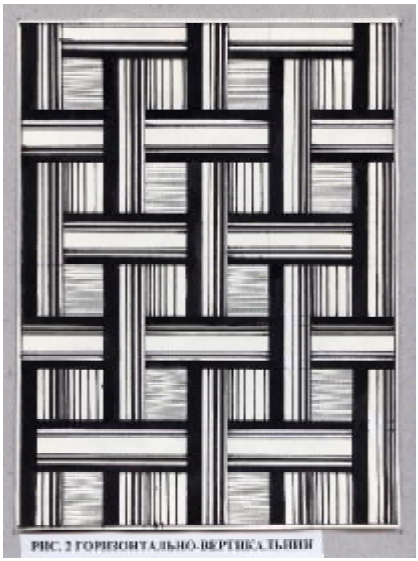

РИС. 2 ГОРИЗОНТАЛЬНО-ВЕРТИКАЛЬНИЙ

мотиву з тлом, переваги тла над елементами, мотивами, модифікації елементу, мотиву (від малого до більшого з утворенням певної динаміки). Дане завдання може включати як попередні, так і модифікації фіто-, зоо-, орніто-, антроподібні елементи, мотиви. Вирішується дане завдання по-різному: в теплій, холодній, мішаній гамах з використанням градації тону та кольоротемпературі. Тут слід врахувати поставлену проблему і вибрати таку кольорову гаму, яка б максимально відповідала її вирішенню.

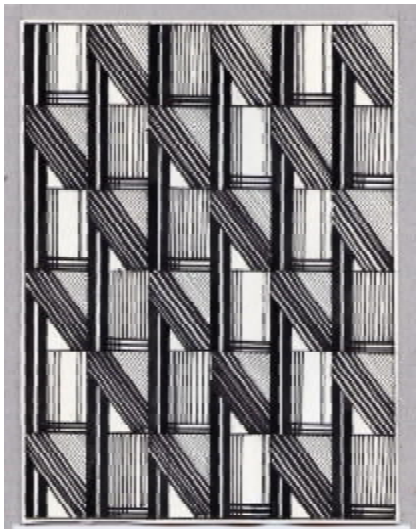

РИС. 3 ГОРИЗОНТАЛЬНО-ВЕРТИКАЛЬНО-ДІАГОНАЛЬНИЙ

Найважливішими навчальними проблемами курсу Основ композиції є впорядкування певної площини чи формату вибраними елементами чи мотивами, що укладені в орнаментально-рапортний чи подібний, але нерегулярний (довільний) порядок. Наголосимо, що особливо це слід засвоїти в замкнутих (закритих) композиціях. Вирішення цих завдань реалізується в різноманітних інтерпретаціях ахроматичних та хроматичних гам чи їх поєднаннях. Як аналоги, при подачі студентам тих чи інших завдань, використовувались пам’ятки орнаментального мистецтва, а

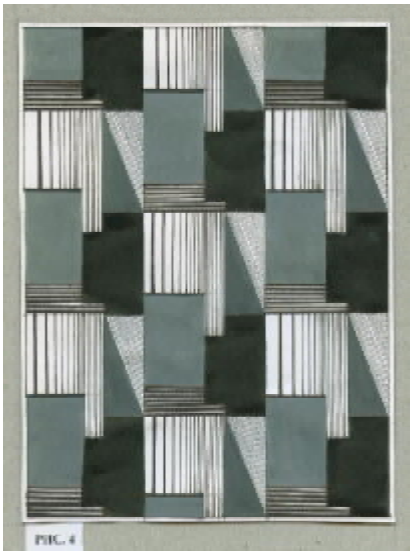

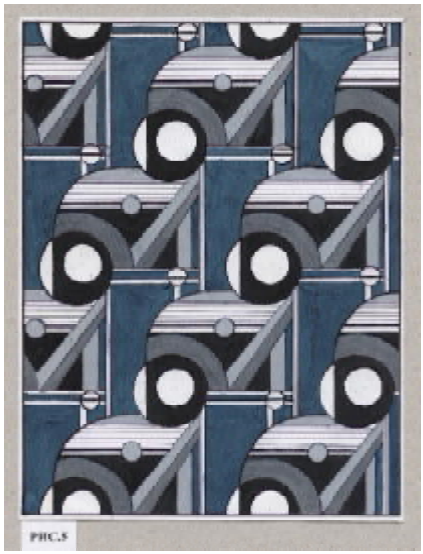

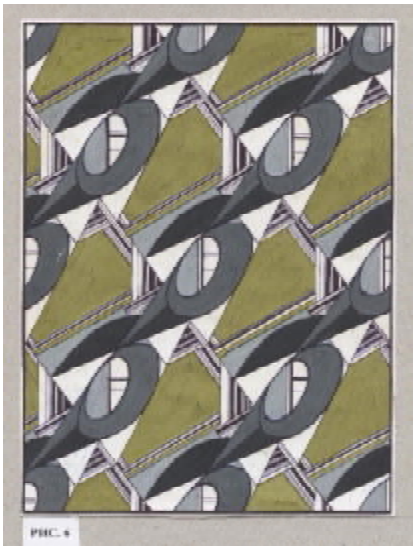

також експерименти й роботи Вазареллі, Ель Лісіцького, Ешера, Іттена, Клее, Малевича, Татліна та ін. Основна увага зосереджувалась на потребі, повторимо, впорядкувати композицію, подати її організованою із складових елементів, добитись їх взаємодії, поєднання, органічності взаємозв'язку. Тут необхідно досягнути максимум виразності, читабельності, цілісності. Це проблема була і залишається визначальною не лише в даному курсі Основ композиції, але й в інших профілюючих дисциплінах. Зрештою це та сутність, про яку говорять як про 3 «с»: співрозмірність, співузгодженість, співпідлеглість.

Засвоївши принцип побудови замкнутих (закритих) композицій можна і необхідно чи то геометричні, чи природні елементи, мотиви укладати таким чином, щоб виразити симетрію, дисиметрію, асиметрію, стан спокою, зосередженості, статики, динаміки, що можуть реалізовуватись завдяки осередковій композиції (рис. 7). Це такий тип композиції, в якому переважно однотипні елементи зосереджуються всередині формату і виступають цілісним

РИС. 7 ОСЕРЕДКОВА КОМПОЗИЦІЯ

РИС. 8 РОЗКРИТТЯ «ОСЕРЕДКУ» КОМПОЗИЦІЇ В ПРОСТІР ФОРМАТУ

силуетом, співрозмірним до формату. З появою певного тепла чи руху структура композиції починає наче «розходитись», складові новоутворені елементи розосереджуються на тлі формату, дотикаючись інколи країв формату (рис. 8). Розвиток такої композиції доходить до організації безосередкової композиції (рис.9), на основі яких, як і наступних, згідно програми студенти вже можуть компонувати самостійні спроби творчих робіт, як в образотворчому, так і в декоративно-прикладному мистецтві, дизайні. Розширення діапазону виражальних засобів відбувається за рахунок засвоєння композицій з акцентом, нюансним співставленняи форм, тону, кольору, навіть його температури, контрастів мас, величин, форм, тону, кольору і т. д., тобто різних за вартостями співвідношень, які між собою перебувають в полярних станах і можуть бути згармонізовані в певну виразну цілісність разом з доповнюючими елементами всієї композиції. Важливими і цікавими завданнями є такі, що вирішуються завдяки співзвучності різноманітних кольорових фактур (рис. 10, 11, 12).

РИС. 9 БЕЗОСЕРЕДКОВА КОМПОЗИЦІЯ

РИС. 10 КОНТРАСТ ФОРМ

РИС. 11 КОНТРАСТ КОЛЬОРУ

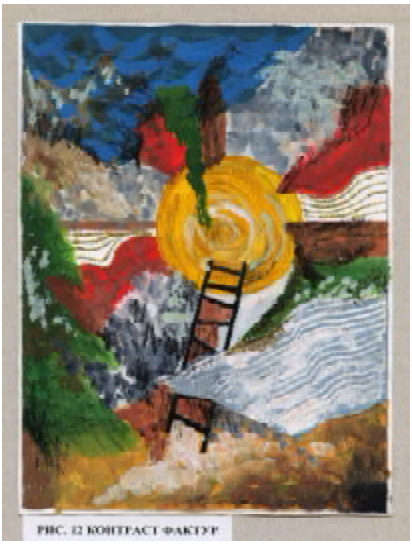

РИС. 12 КОНТРАСТ ФАКТУР

Всі перераховані завдання пізніше стають фундаментом, звітом студентів про їх засвоєння при створенні кінцевих навчально-творчих підсумкових композицій на основі реальних замальовок елементів, мотивів навколишнього природного середовища, зокрема пейзажів, в т. ч. урбаністичного характеру, а також натюрмортів, народної архітектури, начиння побутово-господарського призначення, мотивів народного мистецтва, елементів інтер'єру, екстер'єру, а чи філософсько-асоціативних тем: «Вир», «Водоворот», «Сон», «Заметіль», «Храм» тощо. Такі з перечислених завдань ставилися перед студентами в різні часи, як завершальні з курсу площинних графічно-живописних Основ композиції (рис. 13, 14, 15, 16, 17, 18)

Студенти, які були абітурієнтами на підготовчому відділенні, освоїли початкові навички в організації простих площинних графічно-живописних композицій і тому продовжують їх засвоєння в аспекті більш складних раніше перечислених навчальних проблем-завдань. Вони усвідомлюють більш випукло всебічно і глибше специфіку курсу, спрямовану на формування

РИС. 13 РЕАЛЬНЕ ЗОБРАЖЕННЯ НАТЮРМОРТУ

РИС. 14 ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАТЮРМОРТУ

РИС. 15 ІМПРОВІЗАЦІЯ НАТЮРМОРТУ

РИС. 16 РЕАЛЬНЕ ЗОБРАЖЕННЯ КОВАЛЬСЬКОГО ГОРНА

професійного розуміня тих процесів, засобів, основ, що в кінцевому результаті покликані виховати митця не лише сьогоднішнього, але й в перспективі культурно-мистецького Завтра. Студенти, керовані викладачем, повинні перебувати весь час на вістрі невпинних ескізних пошуків і не знаходитись уявно чи мисленням в полоні чи наслідуванні баченого. Потрібно вже в студентські часи намагатись якомога з максимальною зосередженістю

РИС. 16 РЕАЛЬНЕ ЗОБРАЖЕННЯ КОВАЛЬСЬКОГО ГОРНА

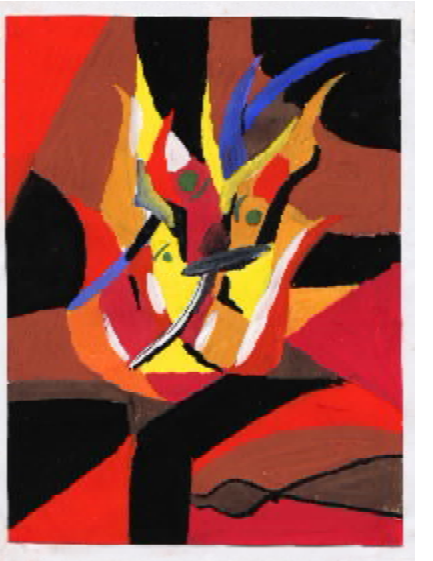

РИС. 17 ІНТЕРПРИТАЦІЯ КОВАЛЬСЬКОГО ГОРНА

РИС. 17 ІНТЕРПРИТАЦІЯ КОВАЛЬСЬКОГО ГОРНА

РИС. 18 ІМПРОВІЗАЦІЯ КОВАЛЬСЬКОГО ГОРНА

створювати нові оригінальні композиції, тобто при їх побудові намагатись формами, елементами «розкроїти» певний формат незвично, неординарно. Виконанню такої навчально-художньої роботи сприяє широке використання найрізноманітніших засобів і прийомів побудови композицій, але в рівних

умовах для усіх студентів і в строгих рамках конкретно поставлених навчальних проблем, окремих композиційних завдань. Саме таким чином зможе розвиватися композиційне мислення і художній смак студентів. Разом з тим елементо- чи формотворення композицій не повинні бути настільки ускладненими, щоб відвертати увагу студентів від суті їх побудови. Слід тонко, делікатно поводитись з смаком й уподобаннями студентів і всіляко їх підтримувати. Особливо тоді, коли вони виявляють бажання по-своєму, раніше небачено вирішити поставлену проблему, а можливо навіть дещо в такому аспекті, який не укладається в програмне завдання, але може його доповнювати, розвивати. Бо ж це молоде покоління. За ним завтрашнє Мистецтво, Духовність та Культура. Адже композиція розвивалась, розвивається і буде й надалі розвиватись по незвіданих правилах і закономірностях, опрацьовані з яких мають свою навчально-методичну основу, перспективу, які з часом можуть бути настільки творчими, тобто виходити «за береги» кінцевого варіанту підсумкового завдання, зокрема, з курсу площинних «Основ композицій».

Наголосимо на наступному: навчально-творча робота із студентами в І-му семестрі засвідчує, що найкраще ними сприймається і вирішується «натюрморт» в різних художніх трактовках, як підсумкове завдання. Зазначимо, що цим завданням можна передати не лише чисто художні матеріально-фізичні, але по мірі уподобань і підготовки студента також і емоційно-психологічні, філософсько-асоціативні особливості сприйняття й безмежно розгалуженого художнього тлумачення натури, а в даному випадку натюрморту. На закінчення ствердимо, що основна увага студентів, при бажанні створити оригінальну композицію, мусить зосередитись на жагучому бажанні творити. А це відбудеться завдяки вихованим навичкам творчо бачити світ, природу, їх аналізувати і необхідне відбирати, укладати, компонувати й організовувати цілісність, приблизно так само, як це можна і слід робити, наприклад, при інтерпретації з уподобаних творів класичного чи народного мистецтва.

При праці над завданнями необхідно зі студентами проводити строгий і послідовний аналіз відібраних ними для створення композицій, як геометричних, так і з природніх елементів, мотивів. Для відбору й вирішення тих чи інших композицій необхідне всебічне й переконливе обґрунтування. Вартісним для студентів є розуміння суті декоративності, як вищого прояву вражальності й реалізації мистецької ідеї, теми, задуму в безконечно різноманітних художніх формах, засобах, способах, прийомах, та методах зображення, інтерпретації, імпровізації та асоціації реального чи підсвідомого світу, середовища, а значить і уяви мислення.

В перспективі розвитку дисципліни суттєвим дороговказом може бути виявлення і використання таких елементів й мотивів при виконанні завдань, котрі б суттєво втілювали етноелементи, етноформи, етнокомпозиції, що яскраво б засвідчили про історико-традиційні корені і закладали б фундамент

створення в майбутньому яскравих суто національних творів. Так само, як, скажімо, сформувалась школа М. Бойчука та її послідовників – яскравого національно-мистецького явища в контексті світової культури XX ст.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Пропонований варіант викладання основ площинних графічно-живописних композицій у своєму застосуванні в мистецьких ВНЗ України розширить горизонти пізнання і реалізації ідей (теорії та практики) художньої грамоти згідно специфіки, як самого вузу, так і обраного студентами фаху з обов'язковим врахуванням вимог сучасної мистецької педагогічної думки. Саме ці чинники зможуть невпізнанно розвинути традиційні і інноваційні форми викладання даної дисципліни, що в перспективі здатні накреслити завдання, проблеми, які обумовлять цілеспрямоване і послідовне формування професійного світогляду майбутніх митців.

Основи композиції як першопочаток мистецької грамоти і культури в навчальному процесі поширюються на наступний предмет, яким є композиційне проектування і навіть рисунок, живопис, скульптуру. Тут особливо вартісним є обов'язкове звернення до сучасних культурно-мистецьких здобутків, своїх непроминальних історико-етнічних джерел, що безумовно повинні мати всебічну державну підтримку, вивчення й творче використання яких дозволить в необхідному напрямку виокремити одержані результати й експерименти з наступним їх застосуванням в навчальній і творчій роботі студентів і митців. З огляду на сучасні розширені міжнародні зв'язки, зокрема в галузі культури, мистецтва й освіти важливим є обмін педагогічним досвідом, що з плином часу зможе частково чи докорінно переглянути специфіку підготовки фахівців образотворчого, декоративно-вжиткового мистецтва й дизайну, як в нас, так і за рубежем. Однак на переконання автора цих рядків неперехідною вартістю є створення таких сучасних, високопрофесійних мистецьких речей, предметів, творів, які б так чи інакше «дихали» своїми етнонаціональними традиціями.

Література:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво.– Львів: Світ, 1993. – 271 с.
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. – М.: Прогресс, 1974. – 392 с.
3. Волков Н.Н. Композиция в живописи. – М: Искуство,1977. – 263 с.
4. Иконников А.В., Степанов Г.П. Основи архитектурной композиции. – М: Искусство, 1971. -224 с., ил.
5. Иттен И Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах / Пер.с немецкого и предисловие Л.Монаховой. – М.: Изд. Д.Аронов, 2001. – 136 с., ил.
6. Методические указания к изучению дисциплины «Введение в Основы композиции и цветоведения» для слушателей подготовительных курсов всех специальностей Львовского государственного института прикладного и декоративного искусства / Сост. В.А. Гудак, А.П. Волошенко. – Львов: ЛГИПДИ, 1989. – 48 с., ил.
7. Основи композиції: площинні, графічно-живописні завдання для студентів I курсу відділення художньої кераміки / Уклад. В.А. Гудак, І.М. Франк. – Львів: ЛДІПДМ, 1991. – 20 с., ил.

8. Основи об'ємно-просторових композицій. Методичні вказівки для студентів I курсу спеціальності 0520 «Художня кераміка» / Уклад. В.А. Гудак, І.М. Франк. – Львів: ЛДІПДМ, 1993. – 11 с., іл.
9. Основы объемно-пространственных композиций. Методическая разработка для студентов I курса отделения художественной керамики / Сост. В.А. Гудак. – Львов: ЛГИПДИ, 1985. – 19 с.
10. Meyer F.S. Handbuch der ornamentik. – Leipzig: VEB EA Seemann Verlag, 1986 – 620s., il.
11. Vasarelly. – Budapest: Corvina Kiado, 1973. – 99 s, il.
12. Журнали «Артклас», «ДИ СССР», «Народне мистецтво»,«Образотворче мистецтво», «Творчество».

Надійшла до редакції 20.03.2009